

Το δημογραφικό πρόβλημα και οι επιπτώσεις του στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Γεώργιος Ηλ. Δήμου

*Καθηγητής - Αντιπρύτανης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Πρόεδρος ΙΠΕΜ-ΔΟΕ*

Η εξέλιξη του δημογραφικού ζητήματος στη χώρα μας είναι μια προβληματική κατάσταση που επηρεάζει αποφασιστικά την οργάνωση και λειτουργία της κοινωνίας μας στο σύνολό της. Σε ορισμένους τομείς μάλιστα η υπογεννητικότητα προδιαγράφει δυσμενείς εξελίξεις, οι οποίες μπορεί να δημιουργήσουν ανεξέλεγκτες καταστάσεις. Σε συγκεκριμένους κλάδους διαγράφονται ήδη πολύ μεγάλα προβλήματα, τα οποία στην παρούσα φάση φαίνεται να μη θεματοποιούνται στην κοινωνική συζήτηση ως προβλήματα πρώτης προτεραιότητας. Είναι όμως ιδιαίτερα σοβαρά και κρίσιμα, και μπορεί στο μέλλον να αξιώσουν πολυδάπανες και επώδυνες λύσεις.

Στο χώρο της εκπαίδευσης η εξέλιξη του δημογραφικού ζητήματος καταγράφεται ήδη ως ένα σημαντικό πρόβλημα, το οποίο διατρέχει σχεδόν όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Οι επιπτώσεις από αυτή την εξέλιξη στους τομείς της απασχόλησης του στελεχικού δυναμικού, της ανάπτυξης και αξιοποίησης των υποδομών, της οργάνωσης και λειτουργίας των θεσμών της εκπαίδευσης, καθημερινά θα γίνονται όλο και πιο ορατές. Με παράδειγμα τη δημόσια πρωτοβάθμια (*δημοτικά σχολεία*) και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, θα επιχειρήσουμε να προσδιορίσουμε την έκταση και το μέγεθος των επιπτώσεων που επιφέρει η φθίνουσα εξέλιξη του μαθητικού πληθυσμού στη χώρα μας.

Εισαγωγή

Ο μαθητικός πληθυσμός βρίσκεται σε μία φθίνουσα πορεία. Είναι γεγονός ότι στη χώρα μας έχουμε μια δραματική μείωση του πληθυσμού, κυ-

ρίως εξαιτίας της μεγάλης υπογεννητικότητας. Όπως προκύπτει από τον πίνακα 1, από δεκαετία σε δεκαετία ο μαθητικός πληθυσμός μειώνεται σταδιακά κατά 100.000 – 130.000 χιλιάδες περίπου. Συγκεκριμένα, ο αριθμός των μαθητών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (*συμπεριλαμβανομένων των αλλοδαπών και των ομογενών*)* το 1991/92 και το 1999/2000 ήταν $N = 733.462$ και αντίστοιχα $N = 600.058$, ενώ αυτών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση για τα ίδια σχολικά έτη ήταν $N = 791.096$ και $N = 696.545$ μαθητές αντίστοιχα. Είναι προφανές, ότι η μείωση αυτή με έμφαση θα μεταφερθεί στη δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Σχολικό Έτος	Δημοτικά	Β/θμια
1991-92	733.462	791.096
1992-93	702.811	791.407
1993-94	678.577	797.752
1994-95	659.890	796.417
1995-96	634.798	794.243
1996-97	614.278	778.371
1997-98	603.755	759.102
1998-99	601.186	731.910
1999-00	600.028	696.545

Πίν. 1: Ο μαθητικός πληθυσμός δημόσιων σχολείων από το 1991 έως το 2000.

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση - Δημοτικά Σχολεία

Η σταδιακή μείωση του αριθμού των μαθητών προφανώς συνεπάγεται και αντίστοιχη μείωση των τμημάτων στα δημόσια δημοτικά σχολεία. Από τον πίνακα 2 παρατηρούμε μια συστηματική μείωση των τμημάτων στα ολιγοθέσια σχολεία, ενώ στα πολυθέσια ο αριθμός τους παραμένει σταθερός. Συγκεκριμένα, το σχολικό έτος 1991/92 στα 1/θέσια, 2/θέσια, 3/θέσια, 4/θέσια και στα πολυθέσια σχολεία όλης της χώρας, τα τμήματα αντίστοιχα ήταν $N = 1999$, $N = 2850$, $N = 2625$, $N = 2040$ και $N = 26899$ ενώ το 1999/2000 $N = 1121$, $N = 2106$, $N = 1845$, $N = 1720$ και $N = 27160$ χιλιάδες. Η μείωση του αριθμού των τμημάτων στα ολιγοθέσια δημοτικά σχολεία διαμόρφωσε και τη μείωση του συνολικού αριθμού των τμημάτων της χώρας από $N = 36.413$ το σχολικό έτος 1991/1992 σε $N = 33.952$ το 1999/2000.

Οι διδακτικές ώρες την εβδομάδα που προβλέπονται από το επίσημο

* Όλα τα στοιχεία της μελέτης έχουν ληφθεί από τη Στατιστική Υπηρεσία του ΥΠ.Ε.Π.Θ. και την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία

Σχ. Έτος	1 ^ο έτος	2 ^ο έτος	3 ^ο έτος	4 ^ο έτος	Πολυθέσια	Σύνολο
1991-92	1.999	2.850	2.625	2.040	26.899	36.413
1992-93	1.858	2.586	2.523	2.000	26.866	35.833
1993-94	1.786	2.892	2.424	1.960	26.598	35.660
1994-95	1.712	2.586	2.325	1.900	27.541	36.064
1995-96	1.605	2.394	2.241	1.820	27.263	35.323
1996-97	1.463	2.242	2.076	1.800	27.884	35.465
1997-98	1.380	2.182	1.977	1.780	27.416	34.735
1998-99	1.276	2.078	1.929	1.740	27.285	34.308
1999-2000	1.121	2.106	1.845	1.720	27.160	33.952

Πίν. 2: Τμήματα που λειτούργησαν στη Δημόσια Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (Δημοτικά).

πρόγραμμα, είναι στα τμήματα των διαφόρων τύπων δημοτικών σχολείων αντίστοιχα σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια, όπως φαίνεται στις στήλες του πίνακα 3, για το σχολικό έτος 1991/92, $N = 995.658$ ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα (1/θέσια $N = 59.970$, 2/θέσια $N = 85.500$, 3/θέσια $N = 70.875$, 4/θέσια $N = 53.040$ και $N = 726.273$ ώρες τα πολυθέσια) και για το έτος 1999/2000 $N = 924.665$ ώρες (1/θέσια $N = 33.630$, 2/θέσια $N = 63.180$, 3/θέσια $N = 49.815$, 4/θέσια $N = 44.720$ και $N = 733320$ ώρες τα πολυθέσια)¹. Οι ώρες διδασκαλίας του πίνακα αυτού περιγράφουν τις πραγματικές διδακτικές ανάγκες του εκπαιδευτικού μας συστήματος στα δημοτικά σχολεία για τις συγκεκριμένες περιόδους.

Σχ. Έτος	1 ^ο έτος	2 ^ο έτος	3 ^ο έτος	4 ^ο έτος	Πολυθέσια	Σύνολο
1991-92	59.970	85.500	70.875	53.040	726.273	995.658
1992-93	55.740	77.580	68.121	52.000	725.382	978.823
1993-94	53.580	86.760	65.448	50.960	718.146	974.894
1994-95	51.360	77.580	62.775	49.400	743.607	984.722
1995-96	48.150	71.820	60.507	47.320	736.101	963.898
1996-97	43.890	67.260	56.052	46.800	752.868	966.870
1997-98	41.400	65.460	53.379	46.280	740.232	946.751
1998-99	38.280	62.340	52.083	45.240	736.695	934.638
1999-2000	33.630	63.180	49.815	44.720	733.320	924.665

Πίν. 3: Διδακτικές ώρες που αντιστοιχούν στο σύνολο των τμημάτων που λειτουργούν στα δημόσια δημοτικά σχολεία.

1. Η βάση σύγκρισης που θέσαμε για τις αναλύσεις μας είναι οι ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα στα τμήματα των διαφόρων βαθμίδων της εκπαίδευσης.

Στον πίνακα 4 παρουσιάζεται η εξέλιξη του διδακτικού προσωπικού που “υπηρετεί” στα δημοτικά σχολεία της χώρας και οι ώρες διδασκαλίας που αυτοί είναι υποχρεωμένοι σύμφωνα με το συμβατικό τους ωράριο να προσφέρουν την εβδομάδα. Μπορούμε με σχετική ευκολία να διαπιστώσουμε τη σταδιακή αύξηση του αριθμού των δασκάλων. Από N= 39.962 δάσκαλοι που ήταν το 1992/93, αυξήθηκαν σε N = 44.842 το έτος 1999/2000.

Οι ώρες διδασκαλίας που οφείλουν να προσφέρουν οι εκπαιδευτικοί στα δημοτικά σχολεία της χώρας, παρά τη μείωση των τμημάτων, ανέρχονται σε N = 999.050 για το 1991/92 και N = 986.545 για το έτος 1999/2000.

Σχολικό Έτος	Δάσκαλοι	Ώρες διδασκόντων
1991-92	39.962	990.050
1992-93	39.560	989.000
1993-94	41.041	1.026.025
1994-95	41.727	1.043.175
1995-96	42.642	1.066.050
1996-97	44.281	1.107.025
1997-98	44.456	1.111.400
1998-99	44.424	977.328
1999-2000	44.842	986.524

Πίν. 4: Διδακτικές ώρες που υποχρεούνται να προσφέρουν οι δάσκαλοι την εβδομάδα.

Συγκρίνοντας (πίνακας 5) τις διδακτικές ώρες που αναλογούν στα τμήματα των δημοτικών σχολείων της χώρας και τις ώρες που οφείλουν να προσφέρουν οι δάσκαλοι την εβδομάδα², διαπιστώνεται μια απόκλιση: οι οφειλόμενες ώρες ανάλογα με το υποχρεωτικό εβδομαδιαίο ωράριο των εκπαιδευτικών συγκροτούν έναν αριθμό πλεοναζόντων εκπαιδευτικών που καταγράφονται στην τελευταία στήλη. Σε πρώτη α-

2. Οι υποχρεωτικές ώρες για τους δασκάλους μέχρι το 1996/97 ήταν 25 ώρες την εβδομάδα, ενώ από το 1997/98 είναι 21 έως 24 ώρες.

νάγνωση δημιουργείται η εντύπωση ότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα υποαπασχολεί τους δασκάλους (τελευταία στήλη του πίνακα). Η απόκλιση αυτή είναι απόλυτα δικαιολογημένη αν ληφθεί υπόψη ότι μια σειρά δασκάλων απασχολούνται ως αποσπασμένοι σε υπηρεσίες εκτός της εκπαίδευσης.

Σχολικό Έτος	Ώρες που υποχρεούνται να προσφέρουν οι διδάσκοντες	Ώρες που αναλογούν στα Τμήματα	Οφειλόμενες ώρες	Πλεόνασμα Διδασκόντων
1991-92	999.050	995.658	3.392	136
1992-93	989.000	978.823	10.177	407
1993-94	1.026.025	974.894	51.131	2.045
1994-95	1.043.175	984.722	58.453	2.338
1995-96	1.066.050	963.898	102.152	4.086
1996-97	1.107.025	966.870	140.155	5.606
1997-98	1.111.400	946.751	164.649	6.586
1998-99	977.328	934.638	42.690	1.940
1999-2000	986.524	924.665	61.859	2.812

Πίν. 5: Διδακτικές ώρες που αναλογούν στα τμήματα και ώρες που υποχρεούνται να προσφέρουν οι δάσκαλοι την εβδομάδα.

Όπως είναι διαρθρωμένη και λειτουργεί η πρωτοβάθμια εκπαίδευση (τα δημοτικά σχολεία) της χώρας, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων (π.χ. το ολοήμερο σχολείο), δεν έχει ιδιαίτερο πρόβλημα. Με ένα αυστηρότερο οργανωτικό πλαίσιο και σε συνάρτηση με τη συνεχή μείωση των ολιγοθέσιων σχολείων ή τμημάτων ή και τη συνένωσή τους σε μεγαλύτερες σχολικές μονάδες, το εκπαιδευτικό μας σύστημα θα μπορούσε να λειτουργήσει και με μικρότερο αριθμό εκπαιδευτικών – δασκάλων. Η επέκταση του θεσμού του σχολείου διευρυμένου ωραρίου ή του ολοήμερου σχολείου, μπορεί να δημιουργήσει προϋποθέσεις πλήρους απασχόλησης για τους δασκάλους. Η ισορροπία αυτή της πλήρους απασχόλησης, μπορεί να γίνει εφικτή με μια ορθολογικότερη πολιτική διορισμών των δασκάλων, εκσυγχρονισμού και διεύρυνσης των προγραμμάτων στα ολοήμερα σχολεία και τα σχολεία διευρυμένου ωραρίου, καθόσον δεν παρατηρείται ούτε μαζική παραγωγή δασκάλων από τα Παιδαγωγικά Τμήματα ($N = 1.000$ έως 1.300 απόφοιτοι δάσκαλοι ετησίως), ούτε ο αριθμός των αδιόριστων δασκάλων είναι μεγάλος, ώστε να ασκείται κοινωνική ή πολιτική πίεση.

Η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Σε αντίθεση με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, η οποία βρίσκεται στο επίπεδο της σταθεροποίησης του μαθητικού της πληθυσμού, ο μαθητικός πληθυσμός της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπως έχουμε αναφέρει, μειώνεται συνεχώς και θα εξακολουθήσει να μειώνεται μέχρι το σχολικό έτος 2006/2007.

Στον πίνακα 6 διαπιστώνουμε την κατά 100.000 μείωση του μαθητικού πληθυσμού της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από $N = 791.096$ το σχολικό έτος 1991/92 σε $N = 696.545$ μαθητές το 1999/2000. Παράλληλα, ο αριθμός των τμημάτων παρέμεινε σχεδόν σταθερός από $N = 30.357$ σε $N = 30.589$ τμήματα. Η εξέλιξη αυτή βελτίωσε σημαντικά την αριθμητική συγκρότηση των τμημάτων από $N = 26$ μαθητές ανά τμήμα το 1991/92 σε $N = 23$ μαθητές το 1999/2000 κατά μέσο όρο, χωρίς όμως να περιγράφει κάποια ευνοϊκή εξέλιξη για το μέλλον. Ο σταθερός αριθμός των τμημάτων προέκυψε κυρίως από τις μεταρρυθμιστικές παρεμβάσεις που έγιναν στο Λύκειο και στην Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση, όπου τα τμήματα συγκροτούνται και με μικρό αριθμό μαθητών, πολύ μικρότερο δηλ. του αναφερόμεντος μέσου όρου $N=23$.

Σχολικό Έτος	Σύνολο Μαθητών	Σύνολο Τμημάτων	Μαθητές ανά Τμήμα
1991-92	791.096	30.357	26
1992-93	791.407	30.718	26
1993-94	797.752	31.276	26
1994-95	796.417	31.793	25
1995-96	794.243	30.523	26
1996-97	778.371	32.055	24
1997-98	759.102	31.807	24
1998-99	731.910	31.470	23
1999-2000	696.545	30.589	23

Πίν. 6: Η εξέλιξη του μαθητικού πληθυσμού στη δημόσια δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στον πίνακα 7 παρουσιάζεται ο αριθμός των διδακτικών ωρών του επίσημου προγράμματος, που αντιστοιχούν στο σύνολο των τμημάτων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης την εβδομάδα (αριθμός τμημάτων $\times$ 35 ώρες την εβδομάδα³. Σαφώς ο αριθμός αυτός των ωρών διδασκαλίας σε ελάχιστες περιπτώσεις ισχύει). Όπως ήταν επόμενο, ο σταθερός αριθμός των τμημάτων στη δεκαετία, διατήρησε σταθερό τον αριθμό των ωρών διδασκαλίας που απαιτεί το σύστημα από $N = 1.062.495$ ώρες το 1991/92 σε $N = 1.070.615$ ώρες το 1999/2000. Το εκπαιδευτικό μας σύστημα στην περίπτωση αυτή προφανώς δεν χρειάστηκε διόρθωση. Αυτή πραγματοποιήθηκε σταδιακά ως αποτέλεσμα της υπογεννητικότητας και των μεταρρυθμίσεων στο Ενιαίο Λύκειο και την Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση και είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του αριθμού των μαθητών ανά τμήμα.

Σχολικό Έτος	Σύνολο Τμημάτων	Ώρες διδασκαλίας
1991-92	30.357	1.062.495
1992-93	30.718	1.075.130
1993-94	31.276	1.094.660
1994-95	31.793	1.112.755
1995-96	30.523	1.068.305
1996-97	32.055	1.121.925
1997-98	31.807	1.113.245
1998-99	31.470	1.101.450
1999-2000	30.589	1.070.615

Πίν. 7: Ο αριθμός των ωρών διδασκαλίας την εβδομάδα που αντιστοιχούν στο σύνολο των τμημάτων στη δημόσια δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Ο πληθυσμός των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είχε μια αντίρροπη εξέλιξη από αυτή του μαθητικού πληθυσμού και αναντίστοιχη με αυτή των τμημάτων. Ενώ μειώνεται, δηλαδή, ο μαθητι-

3. Οι 35 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα ανά τμήμα σε Γυμνάσια και Λύκεια είναι οι οριακά ανώτατες δυνατές και σαφώς ευνοϊκά υπολογισμένες για τον αριθμό των απασχολούμενων εκπαιδευτικών.

κός πληθυσμός και χωρίς να διαφοροποιείται ουσιαστικά ο αριθμός των τμημάτων, ο πληθυσμός των εκπαιδευτικών αυξάνεται συστηματικά.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 8 από $N = 56.609$ εκπαιδευτικοί το 1991/92, αυξήθηκαν σε $N = 69.817$ το 1999/2000. Έχουμε, λοιπόν, προσθέσει ένα μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών στο εκπαιδευτικό μας σύστημα.

Σχολικό Έτος	Σύνολο Τμημάτων	Ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα
1991-92	56.609	1.075.571
1992-93	57.471	1.091.949
1993-94	59.964	1.139.316
1994-95	60.977	1.158.563
1995-96	63.063	1.198.197
1996-97	66.507	1.263.633
1997-98	68.285	1.297.415
1998-99	70.030	1.330.570
1999-2000	69.817	1.326.523

Πίν. 8: Αριθμός των ωρών διδασκαλίας που οφείλουν σύμφωνα με το ωράριό τους να προσφέρουν οι εκπαιδευτικοί την εβδομάδα στη δημόσια δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Οι ώρες διδασκαλίας που υποχρεούνται να προσφέρουν οι εκπαιδευτικοί την εβδομάδα ανέρχονται σε $N=1.075.571$ ώρες το 1991/92 και $N=1.326.523$ ώρες το 1999/2000.

Χωρίς αύξηση, λοιπόν, των Τμημάτων είχαμε περί τις $N=250.000$ οφειλόμενες ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα.

Συγκρίνοντας τα στοιχεία του πίνακα 9 που αναφέρονται στις ώρες διδασκαλίας που αναλογούν στα τμήματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τις ώρες που υποχρεούνται αυτοί (*εκπαιδευτικοί*) να προσφέρουν την εβδομάδα, διαπιστώνεται ένας μεγάλος αριθμός οφειλόμενων ωρών, που δεν πραγματοποιήθηκε από τους εκπαιδευτικούς. Το έλλειμμα αυτό από $N = 13.076$ ώρες το 1991/92 αυξήθηκε σε $N = 255.908$ ώρες το 1999/2000. Ο αριθμός των ωρών που όφειλαν οι εκπαιδευτικοί στο εκπαιδευτικό μας σύστημα μεταφράζεται σε πλεόνασμα εκπαιδευ-

τικών από $N = 688$ εκπαιδευτικούς το 1991/92 σε $N = 13.469^4$ το 1999/2000. Το μέγεθος αυτό των υπεράριθμων εκπαιδευτικών $N = 13.469$ δεν είναι σε θέση να καλύψει τον αριθμό αυτών που απασχολούνται σε υπηρεσίες εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος. Ακόμη και στην περίπτωση, που όλοι οι διευθυντές (Γυμνασιάρχες, Λυκειάρχες $N=3700$ περίπου)⁵ απαλλάσσονταν από τα μειωμένου ωραρίου διδακτικά τους καθήκοντα και συνυπολογίζονταν οι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί σε υπηρεσίες εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος ($N= 4000$ περίπου το 1999/2000) καθώς επίσης και ένας διπλάσιος αριθμός εκπαιδευτικών $N=3000$ ($N=500$ σχολεία $\times 3$ τάξεις $=1500$ εκπ/τοί $\times$ διπλάσιο $=3000$) των ολιγοθέσιων Γυμνασίων και Λυκείων της χώρας, ανεξάρτητα των απαιτούμενων ωρών διδασκαλίας ($35 \times 3 = 105$ ώρες την εβδομάδα) που επιβάλλει η εύρυθμη λειτουργία τους, παραμένει ένας μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών $N = 5104$ χωρίς απασχόληση. Αυτό το στελεχικό δυναμικό θα μπορούσε, χωρίς επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού, να απασχοληθεί συστηματικά με δραστηριότητες όπως φροντιστηριακά μαθήματα, ενισχυτική διδασκαλία κτλ.

Σχολικό Έτος	Υποχρεωτικές ώρες των Εκπ/κών	Ώρες που αναλογούν στα Τμήματα	Οφειλόμενες Ώρες	Πλεόνασμα Διδασκόντων
1991-92	1.075.571	1.062.495	13.076	688
1992-93	1.091.949	1.075.130	16.819	885
1993-94	1.139.316	1.094.660	44.656	2.350
1994-95	1.158.563	1.112.755	45.808	2.411
1995-96	1.198.197	1.068.305	129.892	6.836
1996-97	1.263.633	1.121.925	141.708	7.458
1997-98	1.297.415	1.113.245	184.170	9.693
1998-99	1.330.570	1.101.450	229.120	12.059
1999-2000	1.326.523.	1.070.615	255.908	13.469

Πίν. 9: Διδακτικές ώρες που αναλογούν στα τμήματα και ώρες που υποχρεούνται να προσφέρουν οι εκπαιδευτικοί την εβδομάδα.

4. Ο αριθμός οφειλόμενων ωρών διαιρούμενος δια 19 ώρες, που κατά μέσο όρο υποχρεούται να πραγματοποιεί ο εκπαιδευτικός την εβδομάδα, μας δίνει τον αριθμό των εκπαιδευτικών που περισσεύουν.
5. Το ωράριο των Διευθυντών των Λυκείων και Γυμνασίων ανά 7 ώρες την εβδομάδα $\times 3700$ Δ/ντες $=25900$ ώρες. Αυτό αντιστοιχεί σε 1365 εκπ/κούς πλήρους απασχόλησης (19 ώρες την εβδομάδα).

Η Προοπτική της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Η εξέλιξη του μαθητικού πληθυσμού στην επόμενη περίοδο, από 2000/2001 έως το σχολικό έτος 2007/2008 θα δημιουργήσει στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση πολύ σοβαρά προβλήματα. Συγκεκριμένα, ο σημερινός μαθητικός πληθυσμός των δημόσιων δημοτικών σχολείων $N = 600.028$ θα έχει μεταφερθεί το σχολικό έτος 2007/2008 (με τη φυσιολογική διαρροή του 10%) στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι μαθητές⁶ που θα φοιτήσουν στα δημόσια γυμνάσια, λύκεια και τις τεχνικές επαγγελματικές σχολές όλης της χώρας το έτος 2007/2008 θα ανέρχεται με τους ευνοϊκότερους όρους στις $N = 550.000$. Αυτός ο μαθητικός πληθυσμός μπορεί να συγκροτήσει κατ' αναλογία της σημερινής συγκρότησης των τμημάτων $N = 25.000$ τμήματα των $N = 22$ μαθητών ή $N = 27.500$ τμήματα των $N = 20$ μαθητών ή $N = 30.555$ τμήματα των $N = 18$ μαθητών ανά τμήμα.

Οι διδακτικές ώρες του επίσημου προγράμματος την εβδομάδα που αντιστοιχούν στον αριθμό των τμημάτων των $N=22$, $N=20$ και $N=18$ μαθητών έχει ως εξής:

I.	25.000 τμήματα	X 35 ώρες την εβδομάδα	= 875.000 ώρες
	(22 μαθητές το τμήμα)		
II.	27.500 τμήματα	X 35 ώρες την εβδομάδα	= 962.500 ώρες
	(20 μαθητές το τμήμα)		
III.	30.555 τμήματα	X 35 ώρες την εβδομάδα	= 1.069.425 ώρες
	(18 μαθητές το τμήμα)		

Πίν. 10.

Στην πιο ευνοϊκή περίπτωση που ο αριθμός των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης παραμένει στα σημερινά επίπεδα (πίνακας 8) $N = 69.817$ και με τις αντίστοιχες ώρες του συμβατικού τους ωραρίου $N = 1.326.523$ (35 ώρες ανά Τμήμα την εβδομάδα X $N = 30.134$ τμήματα), σύμφωνα με την προαναφερθείσα κατανομή των ωρών του επίσημου προγράμματος, θα προκύψει αντίστοιχα ένας αριθμός οφειλόμενων ωρών ως εξής: (Σύγκριση πινάκων 9 και 10).

6. Στον αριθμό αυτό συναριθμούνται οι αλλοδαποί και οι ομογενείς.

- I. 1.326.523 ώρες συμβατικού ωραρίου εκπ/κών
(22 μαθητές ανά Τμήμα) – 875.000 ώρες του επίσημου προγράμματος = 451.523 οφειλόμενες ώρες
- II. 1.326.523 ώρες συμβατικού ωραρίου εκπ/κών
(20 μαθητές ανά Τμήμα) – 962.500 ώρες του επίσημου προγράμματος = 364.023 οφειλόμενες ώρες
- III. 1.326.523 ώρες συμβατικού ωραρίου εκπ/κών
(18 μαθητές ανά Τμήμα) – 1.069.425 ώρες του επίσημου προγράμματος = 257.098 οφειλόμενες ώρες

Πίν. 11.

Οι οφειλόμενες ώρες που αντιστοιχούν στις παραπάνω κατηγορίες, προσδιορίζουν ένα πλεόνασμα σε εκπαιδευτικούς ως ακολούθως: (Σύγκριση πινάκων 10 και 11).

- I. 451.523 ώρες την εβδομάδα: 19 ώρες ανά εκπ/κό =
23.764 πλεονάζοντες εκπ/κοί
- II. 364.023 ώρες την εβδομάδα: 19 ώρες ανά εκπ/κό =
19.159 πλεονάζοντες εκπ/κοί
- III. 257.098 ώρες την εβδομάδα: 19 ώρες ανά εκπ/κό =
13.531 πλεονάζοντες εκπ/κοί

Πίν. 12.

Η οποιαδήποτε ενέργεια μείωσης του αριθμού των διδακτικών ωρών που συμβατικά υποχρεούνται να προσφέρουν οι εκπαιδευτικοί την εβδομάδα, δεν θα μειώσει θεαματικά τον αριθμό των πλεοναζόντων εκπαιδευτικών. Αυτονόητα, το πρόβλημα με έμφαση θα γίνει μεγαλύτερο αν αυξηθεί ο αριθμός των εκπαιδευτικών. Αν από $N = 69.817$ αυξηθεί το 2007/2008 σε $N = 75.000$ (μια πιθανώς αστηρά συντηρητική εξέλιξη) τότε η κατάσταση των πλεοναζόντων εκπαιδευτικών θα είναι εκρηκτική⁷. Στους $N = 75.000$ εκπ/κούς αναλογούν $75.000 \times 19 = 1.425.000$ ώρες την εβδομάδα. Με αυτή την πραγματικότητα το πλεόνασμα των διδακτικών ωρών που οφείλουν οι εκπαιδευτικοί να προσφέρουν στις κατηγορίες των τμημάτων των 22, 20 και 18 μαθητών ανά τμήμα θα διαμορφωθεί ως εξής:

7. Είναι βέβαιο και συγχρόνως παράδοξο, ότι ενώ σε ορισμένες ειδικότητες έχουμε υπερβολικό αριθμό εκπαιδευτικών που καθιστά το σύστημα προβληματικό, αντίθετα, σε συγκεκριμένες ειδικότητες έχουμε σοβαρές ελλείψεις.

I. 1.425.000 ώρες συμβατικού ωραρίου εκπ/κών - 850.000 ώρες του επίσημου προγράμματος = 575.000 οφειλόμενες ώρες
II. 1.425.000 ώρες συμβατικού ωραρίου εκπ/κών - 962.500 ώρες του επίσημου προγράμματος = 462.500 οφειλόμενες ώρες
III. 1.425.000 ώρες συμβατικού ωραρίου εκπ/κών -1.069.500 ώρες του επίσημου προγράμματος = 416.500 οφειλόμενες ώρες

Πίν. 13.

Οι πλεονάζοντες εκπαιδευτικοί, σύμφωνα με τις οφειλόμενες ώρες, προκύπτουν για την κάθε κατηγορία ως ακολούθως:

I. 575.000 ώρες : 19 ώρες ανά εκπ/κός = 30.263 υπεράριθμοι εκπ/κοί
II. 462.500 ώρες : 19 ώρες ανά εκπ/κός = 24.342 υπεράριθμοι εκπ/κοί
III. 416.500 ώρες : 19 ώρες ανά εκπ/κός = 21.921 υπεράριθμοι εκπ/κοί

Πίν. 14.

Θεωρούμε ότι η κατάσταση που θα διαμορφωθεί στη δευτεροβάθμια αλλά και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση από σήμερα και στο εξής, με αποκορύφωμα το σχολικό έτος 2007/2008, θα είναι πάρα πολύ κρίσιμη, με πολύ σοβαρές επιπτώσεις σε πολλούς τομείς της εκπαίδευσης, της οικονομίας και της κοινωνίας γενικότερα. Για τους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε κάθε περίπτωση η κατάσταση διαμορφώνεται δραματική. Ο αριθμός των απασχολούμενων σε υπηρεσίες εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος ($N=4.000$) ή οι οποιοσδήποτε μειώσεις του αριθμού των μαθητών ανά τμήμα, δεν είναι σε θέση να εξισορροπήσουν τη δραματική αυτή εξέλιξη.

Συμπέρασμα

Η εικόνα που παρουσιάζει η οργάνωση και η λειτουργία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη χώρα μας είναι ιδιαίτερα ανησυχητική και θα προκύψουν προβλήματα τα οποία ίσως να μη μπορούν να αντιμετωπιστούν διαφορετικά από τη δραστική μείωση των εκπαιδευτικών ή την εισαγωγή της ωρομίσθιας αποζημίωσης για όλους ή για το μεγαλύτερο μέρος τους.

Ορισμένα μέτρα που θα μπορούν να κινήσουν την εξέλιξη αυτή σε μια κατεύθυνση άμβλυνσης ή και επίλυσης του προβλήματος είναι τα εξής:

1. Να ασκηθεί μια εξορθολογισμένη πολιτική διορισμών, ώστε συστηματικά και σταδιακά να αποκλιμακωθεί ο αριθμός των υπηρετούντων εκπαιδευτικών της Β' β'βάθμιας Εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα στους τρεις (3) που αφυπηρετούν να διορίζονται δύο (2).
2. Να δοθούν κίνητρα για μετατάξεις εκπαιδευτικών σε υπηρεσίες του δημόσιου τομέα που αντιστοιχούν στα προσόντα και την ειδικότητά τους, χωρίς μισθολογική διαφοροποίηση.
3. Να θεσμοθετηθούν φροντιστηριακές δομές με οργανικές θέσεις και μειωμένο συμβατικό ωράριο απασχόλησης το απόγευμα σε κάθε μεγάλη σχολική μονάδα (Γυμνάσιο, Λύκειο, Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές).
4. Για όλες τις περιπτώσεις των αποσπασμένων εκπαιδευτικών σε υπηρεσίες ή θέσεις εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος να γίνονται περιορισμένης έκτασης αναπληρώσεις. Οι περισσότερες θέσεις των αποσπασμένων να καλύπτονται από εκπαιδευτικούς που πλεονάζουν στη διάθεση της Δ/νσης σε κάθε Περιφέρεια.

Το πρόβλημα είναι εξαιρετικά κρίσιμο και πρέπει να προβληματιστούμε με περίσκεψη, τόλμη και με αίσθημα ευθύνης, όλοι ανεξαιρέτως.